

Kineziologija u kaskaderstvu

Vuković, Matija

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Kinesiology / Sveučilište u Zagrebu, Kineziološki fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:117:832424>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-06-12**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Kinesiology, University of Zagreb - KIFoREP](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

KINEZIOLOŠKI FAKULTET

(studij za stjecanje visoke stručne spreme

i stručnog naziva: magistar kineziologije)

Matija Vuković

KINEZIOLOGIJA U KASKADERSTVU

(diplomski rad)

Mentor:

prof. dr. sc. Gordana Furjan-Mandić

Zagreb, rujan 2016.

KINEZIOLOGIJA U KASKADERSTVU

Sažetak

Glavni je cilj ovoga rada prikazati i opisati sve vještine kojima budući kaskader mora ovladati ne bi li što bolje obavljao sve zadatke koji se u njegovoj profesiji očekuju. Budući da za posao kaskadera ne postoji formalno obrazovanje, opisat će se i načini ostvarivanja profesionalne kaskaderske karijere. U radu će se koristiti primjeri iz Sjedinjenih Američkih Država čija filmska industrija slovi kao najutjecajnija i najprofesionalnija u svijetu, a zapošljava kaskadere od samih njihovih početaka. Upravo zbog toga posjeduje razrađen sustav uključivanja kvalificiranih ljudi u profesionalno kaskaderstvo. Hrvatski su primjeri korišteni u ovome radu preuzeti s web stranica *Hrvatskog kaskaderskog društva*. Rad će usporediti vještine koje navode hrvatski kaskaderi s programom *Međunarodne kaskaderske škole* čiji je osnivač David Boushey, a koja djeluje u okviru kaskaderske organizacije naziva *United Stuntman's Association (SAD)*.

Ključne riječi: kaskader, vještine, program

KINESIOLOGY IN STUNTS

Summery

This graduation paper presents what skills a future stuntman has to master and what is expected of him. Also, since there is no formal education for the job of a stuntman it describes how to achieve a professional career of a stuntman. The paper uses examples from the United States whose film industry (most influential and most professional in the world) employs stuntmen since its beginnings so it has developed an elaborate system of recruitment into the profession of a stuntman. The examples from Croatia were taken from the web pages of the Croatian Stunt Association. The thesis compares the skills cited by Croatian stuntmen with the program of the International Stunt School whose founder is David Boushey and which operates within United Stuntman's Association (SAD).

Key words: stuntman, skills, program

Sadržaj

1. UVOD	4
2. ZBILJA KASKADERSKOG POSLA	6
2.1 Opis posla	7
3. KASKADERSTVO	9
3.1 Preduvjeti	9
3.2 Sigurnost	10
4. ZAPOŠLJAVANJE KASKADERA U HOLLYWOODU	12
5. MEĐUNARODNA KASKADERSKA ŠKOLA	14
5.1 Trening borilačkih vještina	16
5.2 Kaskaderska vožnja	18
5.2.1 Osnovni vozački tečaj	19
5.2.2 Napredni vozački tečaj	20
5.3 Primjer karijere profesionalnog kaskadera	21
6. VAŽNOST TRENINGA ZA POBOLJŠANJE MOTORIČKIH SPOSOBNOSTI U KASKADERSTVU	24
7. ZAKLJUČAK	26
8. LITERTURA	27

1. UVOD

Preduvjet za karijeru kaskadera su atletske izgled i sportske vještine kandidata, ali i drugi važni čimbenici koji se uzimaju u obzir (akrobatske sposobnosti, borilačke vještine, kreativnost, gluma). Kaskader mora biti odlučan i spreman prihvatiti rizike posla.¹

Nekad je posao kaskadera privlačio samo mladiće koji su bili fascinirani vratolomijama viđenim na filmovima, a sad se na taj posao odlučuju i djevojke jer sve više filmskih ženskih uloga zahtijeva uključivanje kaskaderki koje će pomoći razvoju filmskog brenda akcijskih junakinja. Malo je glumica koje same izvode svoje vratolomije pa je posao kaskaderke vrlo tražen. S druge strane, producenti visokobudžetnih filmova ne žele da ženske zvijezde izvode vratolomije i izričito zahtijevaju kaskaderke. Glumice su previše vrijedne da bi riskirale povrijeđe na snimanju, a i većina uloga koje traže kaskaderku podrazumijeva poznavanje neke od borilačkih vještina. Šanse za posao kaskadera se povećavaju ako kandidat poznaje borilačke vještine ili ako je vrhunski gimnastičar. To su temeljne discipline treninga i obuke za posao kaskadera.

Postoji nekoliko škola za kaskadere, ali nijedna nije službena u tradicionalnom smislu stjecanja zanimanja. Malo profesionalnih kaskadera ima završenu školu za posao kojim se bave. Za kandidate je najbolje da snime svoje vještine i stupe u kontakt s nekim od koordinatora. Koordinator kaskadera dobiva mnoštvo snimki i ponuda stoga kandidati zainteresirani za posao trebaju biti uporni i ne odustati od dokazivanja svojih vještina. Najviše se procjenjuje sposobnost budućeg kaskadera da vratolomiju izvodi s lakoćom, učinkovito i sigurno. Vježbom se postiže savršenstvo i uz upornost kandidat ima šanse da zakorači u svijet profesionalnih kaskader.

¹ How to Become a Stunt Man or Stunt Woman, Stranica 2 of 2 - Associated Content from Yahoo! - associatedcontent.com:

http://www.associatedcontent.com/article/52125/how_to_become_a_stunt_man_or_stunt_pg2.html?cat=4
- vlastiti prijevod

Kaskader je profesionalni filmski, televizijski i teatralni izvođač koji mora posjedovati posebne sposobnosti svojstvene kaskaderskoj djelatnosti te biti dobro utreniran kako bi bio sposoban izvesti takve rizične i opasne radnje uz isključivo timski rad. Naravno, sve te radnje trebaju se uvježbati unaprijed kako bi mogući rizik bio sveden na najmanju moguću razinu. Najveći dio vremena posvećuje se upravo osmišljavanju, pripremi i uvježbavanju akcijskih scena. Potrebne su posebne psihofizičke, motoričke i artistske sposobnosti za obavljanje zahtjevnih fizičkih izvedbi. Uz to, kaskader ili učenik (pripravnik) trebali bi se aktivno baviti nekim sportom kojim će održavati svoju kondiciju. U ovom slučaju prednost nemaju velike i mišićave osobe, već kaskaderi koji su lagani i gipki kako bi postigli spretnost i okretnost u različitim aktivnostima koje su uvijek drugačijeg karaktera. Također, kaskaderi su vrlo često angažirani kao dvojnici za glumce i glumice (za glumice se često angažiraju muški kaskaderi, jer nedostaje ženskih kaskaderki). U tome je slučaju najbitniji kriterij za dobivanje posla zapravo tjelesna građa – dvojnik mora što više odgovarati osobi koju dublira.

Fizičkoj spremi treba nadodati i psihičku; prvenstveno proračunljivost, stabilnost i hrabrost. Kaskader mora biti u izvrsnom zdravstvenom stanju i psihofizičkoj kondiciji koja omogućava izvršavanje zadaća na treninzima i aktivnostima koje su neprirodne, zahtjevne i nezanemarivo opasne.²

² Preduvjeti.Hrvatsko kaskadersko društvo: <http://www.croatianstunt.org/> - vlastiti prijevod

2. ZBILJA KASKADERSKOG POSLA

Neki ljudi odabiru kaskaderstvo zbog zabave, dok drugi žele ostvariti profesionalnu karijeru. Danas se u kaskaderskom poslu sve više koriste digitalni efekti i zeleni ekran, a najviše posla nudi se u Hollywoodu. Ozljede pri snimanju borbi su česte i uobičajene pa budući kaskader na to treba biti spreman. Za početnike je dobro da skupe što više literature o kaskaderskim trikovima, prouče ih i dobro se informiraju o zahtjevima i rizicima toga posla. Preporučljivo je usavršiti se u više kaskaderskih disciplina jer se vratolomije snimaju u filmskim sekvencama. Primjerice, scena može zahtijevati vještinu padanja s visine, vratolomije s vatrom i scenu borbe. Muškarci od 18 do 24 godine najviše se traže za scene borbi i lako dobivaju angažmane bez obzira glume li atletu, snagatora ili pijanicu. Osim posla zamjene glumaca na filmu, kaskaderi se traže za borbe i vratolomije uživo u zabavnim parkovima filmskih studija (*Universal Studios* u Hollywoodu, Orlando, Japanu i Walt Disney World) gdje mogu ostvariti odličnu zaradu. Najvažnije je slijediti svoj posao snova bez obzira na poteškoće koje se nailaze u svijetu zabave i filma.³

³ How to Become a Stuntman. Startup Business - Innovative Business Ideas - Profitable Business Opportunities. [startupbizhub.com](http://www.startupbizhub.com):

<http://www.startupbizhub.com/how-to-become-a-stuntman.htm> - vlastiti prijevod

2.1 Opis posla

Ovaj posao privlači odlučne osobe koje vole rizik i predstavu, ne boje se napornih treninga i discipline, kao ni opasnosti i povreda na poslu koje ponekad mogu biti i fatalne. Školovanje ne zahtjeva nikakav određen stupanj obrazovanja, ali prolazak određenog specijaliziranog treninga jest nužan. Kandidat mora biti psihički stabilan i u odličnoj fizičkoj formi, naviknut na napore vježbe i disciplinu. Kaskaderi ponekad rade i čitav dan, prekovremeno i bez uobičajenog radnog vremena. Rade u studijima zajedno s filmskim profesionalcima i glumcima.

Karijera kaskadera može biti unosna i profitabilna, ali mora se posvetiti i dosta vremena uspostavljanju poslovnih odnosa i stvaranju preduvjeta za ulazak u filmsku industriju kako bi se ostvarilo stalno zaposlenje i redovni angažmani. Posao kaskadera je opasan, povrede na radu su uobičajene, a ponekad i fatalne.

Kaskaderi su junaci filma kojima se ne vidi lice. Snimaju opasne scene akcije koje nerijetko oduševljavaju i zadivljuju publiku. Radni dan kaskadera uključuje snimanje automobilskih potjera, skakanje s krovova ili litica, različitih borbi i oružanih obračuna. Ništa se ne može usporediti s tim uzbudljivim poslom koji stvara adrenalinsku ovisnost. Nije svatko rođen za kaskaderski posao⁴. Taj posao obavljaju dobro istrenirani profesionalci koji prihvaćaju rizik kao dio svog posla. Svaka vratolomija izvodi se točno kako je isplanirana, isprobana, uvježbana i provjerena. Vratolomije su režirane da budu što sigurnije, a predivna koreografija čini ih zadivljujućima i pamtljivima. Vratolomije zahtijevaju mnogo rada koji podrazumijeva prekovremeni i cjelodnevni rad na setu (četnaestosatno radno vrijeme, ponekad i tjedan dana zaredom). Također kaskaderski posao podrazumijeva i putovanja na razne i daleke destinacije, ovisno o mjestu snimanja određenog filma. Teško se zaposliti kao kaskader jer ne postoji formalno obrazovanje pa se poslovi najlakše dobivaju uključivanjem potencijalnih kaskadera u neki od filmskih

⁴ Kumler, John M. (1933.). The New Jack's Stunt Book No. 4, 75-80 – vlastiti prijevod

sindikata (*Screen Actors Guild, American Federation of television and Radio Artist*) ili uz pomoć agencije *Central Casting* stječući iskustvo kao statist.⁵

Kaskaderi obično imaju iskustvo pohađanja neke od škola za kaskadere čija obuka traje otprilike mjesec dana i zna biti poprilično skupa. Discipline koje se podučavaju su: vozačke vještine, borilačke vještine, rad sa životinjama, rukovanje oružjem, borbe s rekvizitima i padovi.

⁵ How to Get Background Acting Work in Los Angeles | eHow.com
http://www.ehow.com/how_2306081_get-background-acting-work-los.html#ixzz1ONwSX2ca - vlastiti prijevod

3. KASKADERSTVO

Kaskaderstvo je profesionalna djelatnost koja se bavi koordiniranjem rizičnih i opasnih radnji na filmu, televiziji ili teatru umjesto pravih glumaca zbog sigurnog i umjetničkog stvaralaštva akcijskih scena. Prije svega, treba naglasiti da je u kaskaderstvu najvažniji timski rad. Kaskaderska ekipa je tim ljudi u čije se ruke kaskader može prepustiti, ali i uzvratiti istom mjerom drugim kolegama⁶.

U kaskaderstvu se uvijek treba znati što se točno radi, tko to radi i kako se radi da bi se pripremila, uvježbala i izvela najbolja akcijska scena. Organizaciju preuzima iskusni kaskader, odnosno kaskaderski koordinator zadužen za određeni projekt. Zbog toga koordinator treba dobro poznavati ekipu s kojom radi te osigurati sigurnost, povjerenje i općenito dobar moral u timu. Sve to utječe na bolju uigranost i kreativnost cijele kaskaderske ekipe, a pritom smanjuje stres i rizik od ozljeda na radu. „Mi smo profesionalni iluzionisti sigurnog kaosa.“ (David L Boushey)

3.1 Preduvjeti

Kaskader je profesionalni filmski, televizijski i teatralni izvođač koji mora posjedovati posebne sposobnosti svojstvene kaskaderskoj djelatnosti te biti dobro utreniran kako bi bio sposoban izvesti takve rizične i opasne radnje uz isključivo timski rad.

Naravno, sve te radnje nastoje uvježbati unaprijed, kako bi sveli rizik na najmanju moguću mjeru, tako da najveći dio njihovog vremena kao društvo posvećuju upravo osmišljavanju, pripremi i uvježbavanju akcijskih scena. Naravno, sve spomenute radnje kaskaderi nastoje uvježbati unaprijed kako bi mogući rizik od ozljeda na snimanju sveli na najmanju moguću mjeru. Najveći dio vremena kaskaderska društva posvećuju upravo osmišljavanju, pripremi i uvježbavanju akcijskih scena.

⁶Stunts in Croatia how to succeed
<http://www.croatianstunt.org/> - vlastiti prijevod

3.2 Sigurnost

Svaka jednostavna kaskaderska radnja može biti i rizična, a svaka složena radnja nepredvidivo opasna. Neke kaskaderske vratolomije, ako se ne izvedu kako treba, mogu biti kobne po zdravlje i život kaskadera koji ih izvodi. Zato se tu nalaze kaskaderi koordinatori koji se brinu da sve protekne sigurno, jednostavno i lako. Kaskaderi su ljudi koji zapravo žele biti blizu simbola katastrofe, pada, gubitka, traume i tome slično, ali bez prelaženja te granice da kaskader stvarno postane ta trauma, katastrofa ili rizik. Kaskaderi većinu tehnika čine takvima da izgledaju bolne i spontane. Potrebno je znati da su te iste tehnike bile ponavljane bezbroj puta, trenirane bezbroj sati, dana pa čak i godina. Istina je da nemaju uvijek idealne uvjete rada. Ne biraju vremenske prilike niti teren (kamenje, blato, hladna voda, pustinjska oluja, sklizak teren...), često ih zasljepljuje umjetna rasvjeta, treba paziti na kamere kojima treba prići dovoljno blizu da se efekt može snimiti, a opet ne preblizu da ih ne oštete, nedostaje financijskih i materijalnih sredstava za još učinkovitiji zajednički rad i sl.

Ovaj posao izuzetno je zahtjevan jer odjednom treba paziti na puno različitih jednostavnih, ali i složenih stvari. Upravo je zbog toga kaskaderski posao izuzetno izazovan. No, značajno je kada situacija koju kaskaderi dugo uvježbavaju bude dobro izvedena, snimljena te zapažena. To znači da određena filmska scena u kojoj kaskader sudjeluje doista izgleda opasno i spontano uz sve poduzete sigurnosne mjere.

Kaskaderi odrade dobar dio posla u jednom filmu, ali ga u većini situacija moraju učiniti namjerno neprepoznatljivim jer to predstavlja jednu od čari i zadaća kaskaderstva - imati više uloga u različitim scenama i kadrovima na istom filmu, a pritom ostati neprepoznatljiv. Upravo ta neprepoznatljivost predstavlja visok stupanj profesionalizma kod kaskadera.

Potrebno je voditi brigu o razvoju kaskaderstva ne samo u Hrvatskoj nego i u svijetu. Tehnike i vještine se mijenjaju i stalno napreduju. Zato producenti kaskaderskih scena moraju biti inovativni i stalno izmišljati nove scene kako bi u novim projektima publici predstavili nove i zanimljive kaskaderske vratolomije.

FILMOGRAFIJA HRVATSKOG KASKADERSKOG DRUŠTVA⁷

- Damien, 12 Monkeys (TV show), The Lake, Adams, Testament, Pirat of the Caribbean 5, Mako 3, The Witness Double-O, Breadcrumbs, Ashburn Waters, Garrison 7: the Hunt, Bullets for the Dead iz 2015. godine
- Mako 2, Fell, Narodni Heroj Ljiljan Vidić, EBU, River Steppeulven, The Hobbit: The Battle of the Five Armies No 55, Sprava, Mobiteli, Takva su pravila, Game of Thrones – sezon 4 (TV Series – Croatian unit) iz 2014. godine
- Pocivali u miru (TV Series), Spartacus: Blood and Sand iz 2013. godine
- Game of Thrones – sezon 2 (TV Series – Croatian unit), Iron Sky iz 2012. godine
- Auschwitz (documentary) iz 2011. godine
- Koko i duhovi, Blubberella, Bloodrayne – The third reich iz 2010. godine
- Šuma sumarum, Max Schmeilng, Zakon iz 2009. godine
- Zakon, Mamutica – Pekinezer, Ničiji sin iz 2008
- White lightning, Ničiji sin, ZOS, Mörderischer Frieden iz 2007. godine
- Urota, The hunting party, Snipers valley Ljubav u zaleđu, Superman: Returns, iz 2006. godine
- Ljubav u zaleđu, Snivaj zlato moje, Ultimate Force, Kingdom of Heaven iz 2005. godine
- Što je muškarac bez brkova, Kingdom of Heaven, King Arthur iz 2004. godine
- Otac, Matrix Revolutions iz 2003. godine
- La Femme Musketeer iz 2002. godine
- The Mummy Returns, Dream Warrior iz 2001. godine
- Gladiator, Mission: Impossible II iz 2000. godine
- Posljednja volja, Četverored, Bogorodica Matrix iz 1999. godine
- The Peacemaker iz 1997. godine
- Dragon Heart iz 1996. godine

⁷ Filmography by Croatian stunts
<http://www.croatianstunt.org/about-us/filmografi/>

4. ZAPOŠLJAVANJE KASKADERA U HOLLYWOODU

Filmska industrija zapošljava kaskadere od samih svojih početaka. Njihov posao je da zamjene glumca u scenama koje nose rizik za zdravlje i život samog glumca. Život kaskadera u Hollywoodu iznimno je uzbudljiv i dinamičan. U filmskim studijima kaskaderi se često sreću s filmskim zvijezdama i s njima rade rame uz rame ostvarujući umjesto njih neke od najuzbudljivijih filmskih akcijskih scena. Profesionalni put kaskadera zahtjeva mnogo ambicija, napornog rada i sreće, a konvencionalnih pravila i garancija za ostvarivanje karijere praktički nema.⁸

Savjeti za buduće kaskadere

- Kandidat treba ocijeniti svoje sposobnosti prema zahtjevima kaskaderskog posla. Iskustvo zahtjevnih treninga i fizička izdržljivost su iznimno važni. Poželjno je da se kandidat bavio atletikom, prošao vojnu obuku, bavio se borilačkim vještinama te da se rekreativno bavio nekim aktivnostima u kojima do izražaja dolaze akrobatske vještine, da se ne boji izazova i posjeduje sklonost ekstremnim sportovima. Ako kandidat sumnja da može zadovoljiti zahtjevima fizičke i mentalne spremnosti iz upravo navedenog, savjetuje mu se da odabere neku od akrobatskih škola ili upiše školu za kaskadere poput škole *Hollywood Stunts*.
- Kandidat mora napraviti svoju profesionalnu prijavnicu: fotografija lica i osobni opis koji sadrži sljedeće podatke: ime, visina, težina, boja kose i boja očiju. Priložiti popis kaskaderskih poslova koje je kandidat obavljao i razvrstati ih na poslove koje je radio za televiziju, kazalište ili film. Napisati dodatak naslovljen „Posebne

⁸ How to find a Stuntman Job in Hollywood. Daniel Fox, eHow Contributor
http://www.ehow.com/how_7517462_stuntman-job-hollywood.html#ixzz1O7g4GqbL

vještine“, u kojem se opisuje iskustvo, trening i obuka koju je prošao vezano za posao kaskadera.

- Kad kandidat napiše prijavnicu i rezime radnog iskustva i posebnih vještina, potrebno je priložiti i zamolbu u kojoj obrazlaže svoju želju i motivaciju. Pismo se šalje agentima koji će kandidatovu sliku proslijediti kasting direktorima. Kao početnik najbolje je tražiti posao statista jer ne zahtjeva iskustvo i posebne vještine. Statisti ne izgovaraju tekst i statiraju u masovnim scenama gdje prikazuju obične ljude npr. u sceni napućene ulice. Posao statista vrlo je tražen jer filmovi obiluju masovnim scenama. Zato uvijek treba biti spreman i tražiti audicije za statiste te se raspitivati za druge poslove kod režisera kastinga.
- Bilo bi poželjno kad bi se kandidat učlanio u sindikat ili strukovno udruženje filmskih radnika. U SAD-u to je *Screen actors Guild*, i njihovo članstvo je uvjet za rad na setu kao kaskader. Njihov član postaje se tako da se dobije glavnu govornu ulogu u nekom filmu, reklami ili spotu koji je pod njihovim udruženjem (SAG priznaje i njihovu internet produkciju), a druga je mogućnost minimalno tri dana statiranja na nekom od setova SAG produkcije. Naravno, priznaje se i kaskadersko iskustvo. Nakon svakog dana snimanja statist dobiva vaučer, a s tri skupljena vaučera postaje se član SAG filmskog sindikata.
- Kandidat bi trebao uporno tražiti produkcije koje zapošljavaju kaskadere, a kad ga zaposle stvoriti dobre veze s filmskom ekipom i trenerom kaskadera i dobro ih informirati o svojoj ambiciji i sposobnostima. Stvaranje društvenih i poslovnih veza na snimanju iznimno je važno za buduću karijeru. Preporučljivo je da kandidat bude osoba otvorenog uma te svom menadžeru, treneru i ostalim profesionalcima daje do znanja da je uvijek spreman pomoći, raditi i izvoditi vratolomije i da cijeni svaku priliku da se dokaže i rad.

5. MEĐUNARODNA KASKADERSKA ŠKOLA UNITED STUNTMENS ASSOCIATION

The International Stunt School (Međunarodna kaskaderska škola) osnivača i voditelja David Bousheya u svojoj misiji i programu izričito se opisuje kao profesionalna organizacija, a ne kao kamp za rekreativce, čija je svrha stručno osposobljavanje kaskadera za sve zahtjeve kaskaderske struke.⁹ Boushejeva škola odgovara svim potrebama ove zahtjevne struke te njezinim prednostima i rizicima koje uključuje. Obuka se sastoji od 150 sati vođenog treninga kroz vremenski period od tri godine, a provode ju dvanaest profesionalca specijaliziranih za posebna područja kaskaderstva. Polaznike se podučava i o poslovnoj strani zanimanja; uči ih se kako voditi karijeru i stvarati poslovne kontakte. Također, uče o različitim protokolima na snimanjima, pravilima filmskih studija, a i podučava ih se osnovama glume. Sve u svemu, pripremaju se za sve aspekte svog budućeg zanimanja. Škola posebno ističe važnost pohađanja predavanja o poslovanju (šoubiznisu) koji se nerijetko predstavlja kao preduvjet uspješne kaskaderske karijere. Treninzi se snimaju kako bi se polaznicima pokazalo gdje se trebaju posebno usavršiti i na koje se stvari trebaju više usredotočiti. Disciplina se ističe kao ključna za uspjeh kaskadera i svako nepoštivanje trenera i pravila se ne tolerira. Škola ističe sljedeće kriterije o kojima polaznik treba prije odluke o pohađanju i upisu (pomoć pri odabiru škole ili bilo kojeg drugog programa za kaskadere):

1. Koliko sati treninga je predviđeno za svako od ponuđenih područja kaskaderskih vještina?
2. Odgovara li broj sati privatnim obvezama polaznika?
3. Koliko je instruktora zaposleno i jesu li stručnjaci za određeno područje obuke?

⁹ Mission Statement. The United Stuntmen's Association: International Stunt School.

<http://www.stuntschool.com/mission.htm> -vlastiti prijevod

4. Koliko područja kaskaderskog posla je zastupljeno programom?
5. Nudi li program poduku o poslovnoj suradnji i uključivanju u filmsku industriju?
6. Jesu li dostupna svjedočanstva i kritike bivših polaznika?

Međunarodnu kaskadersku školu David Bousheya vode profesionalni kaskaderi s dugim stažom u filmskoj industriji. Upravo zbog toga škola predstavlja najugledniji, najveći i najvažniji pogon za osposobljavanje kaskadera u Sjevernoj Americi, a time i svijetu. Škola je međunarodna jer su obuku prošli i kaskaderi iz drugih zemalja (izdvojiti će se samo europske države) poput Velike Britanije, Irske, Švedske, Mađarske, Finske, Poljske, Italije, Austrije, Danske, Njemačke, Islanda, Cipra, Belgije, Španjolske, Rumunjske, Češke (nije navedena Hrvatska).

Škola želi potvrđivati svoj internacionalni karakter i nudi pomoć polaznicima iz drugih zemalja za uspješno rješavanje viznog režima SAD-a stoga se polaznike moli da kontaktiraju školu par mjeseci prije dolaska kako bi bez suvišnih problema riješili komplicirane i detaljne administrativne poslove vezane uz dobivanje vize. Iz godine u godinu javlja se sve više zainteresiranih polaznika pa se stvara i lista čekanja. Treninzi obično počinju sredinom svibnja. Škola je donijela pravilo da prima kandidate stare 20 godina, ali i starije, a tek se iznimno upisuju i osamnaestogodišnjaci. Škola je otvorena za sva pitanja putem svoje e-mail adrese za kandidate izvan SAD-a, a može je se i telefonski kontaktirati. Na službenoj stranici postoji link *video demos* koji prikazuje sva područja kaskaderskog posla koje program iscrpno pokriva. Polaznici škole dobivaju i detaljnu literaturu i priručnike iz kojih mogu učiti. Dakle škola David Bousheya rado će pružiti sve potrebne informacije putem službene stranice i putem direktnog kontakta. Jasno se daje do znanja što polaznik dobiva upisom školu i što škola zahtjeva od njega. Sve je detaljno razrađeno; od dočekivanja polaznika na aerodromu do potrebne opreme i informacija o smještaju, hrani, klimi i odjeći koja se preporuča ponijeti na put. Te se obavijesti šalju u obliku pdf brošure naziva *Stunt Packets* koja se šalje kandidatima e-poštom na upit. Sva pitanja mogu se postaviti osnivaču i voditelju David Bousheyu na njegovu e-mail adresu iboushey@gmail.com ili telefonski +1 425 645-9552. Smještaj

organizira škola u svom hotelu *Motor Inn* od kuda se studenti organizirano prevoze do škole. Dakle smještaj, doručak i prijevoz uključeni u cijenu školovanja. Restorani, tržnica i ostali osnovni sadržaju u blizini su *Motor Inna* bez potrebe plaćanja javnog prijevoza.

Mnogi bivši polaznici škole ostali su živjeti u Los Angelesu kao profesionalni kaskaderi zaposleni u studijima Disneya, Six Flagsa itd. Bivši studenti ostaju međusobno povezani i pomažu si u stvaranju karijere razmjenjujući iskustva i savjete. Za te su potrebe organizirali i svoju stranicu StuntSchoolAlumni@yahoo.com.

Škola se obraća ozbiljnim studentima koji su čvrsto odlučili posvetiti se karijeri kaskadera kao ostvarenju svog sna. Škola nije namijenjena osobama koje su nezrele, neozbiljne, nedisciplinirane i ne mogu odgovoriti na zahtjeve i postati dio kaskaderske industrije i biznisa. Neodgovorno ponašanje polaznika može rezultirati isključivanjem iz škole jer se ne tolerira potkopavanje integriteta i ugleda škole niti uznemiravanje i ometanje napretka polaznika koji se žrtvuju i trude kako bi uspješno završili trening te napredovali.

5.1 Trening borilačkih vještina

Jedna od osnovnih kaskaderskih znanja je borba sa ili bez oružja. Od starih vesterna do novih visokobudžetni filmova borba je jedna od glavnih događanja koja u kaskaderstvu zauzima svoje mjesto. Bilo da je to barska borba ili jedan od brojnih borilačkih filmova, kaskaderi moraju znati zadati ali i primiti prave udarce¹⁰.

Kaskaderski centar za trening ima neke od najboljih borilačkih instruktora u filmskoj industriji, koji vladaju odličnom tehnikom. Također, te vještine i tehnike znaju prenijeti i na svoje učenike. Ne samo da će polaznici naučiti svaku vrstu udaraca koju moraju znati nego će, što je još važnije, naučiti kako reagirati u svakoj sličnoj situaciji.

¹⁰ Stunt Fighting Training Course

<http://www.stunt-training.com/courses/fighting.shtml> - vlastiti prijevod

Udarac koji kaskader prima jest gluma. Kako u filmu glumac mora uvjeriti gledatelje da jest upravo taj lik kojeg glumi, tako i kaskader u filmskoj borbi mora uvjeriti gledatelja da zaista prima udarac.

U centru za obuku, svaki kaskader uči kako se treba boriti, uvježbava koreografiju i način postavljanja kamera za snimanje borbe. Također, kaskaderi uvježbavaju borbu pomoću oružja, pištolja, noževa, mačeva i bilo čega drugoga što se može pojaviti u vrijeme borbe. Naravno, prava oružja u kaskaderstvu se ne koriste.

Nove pristupnike koji žele postati kaskaderi prvi se dan testira na način da se pregledava njihova dosadašnja tehnika u borilačkim sportovima. Namjera je da se treningom vide i nauče sve komponente kaskaderske borbe. Oni će naučiti fizičke aspekte zadavanja udaraca rukom, nogom te različite vrste bacanja. Također rade sa svim vrstama oružja i rekvizitima.

Svaki kaskader mora naučiti zašto su kutovi kamera toliko važni u kaskaderskoj borbi. Postoji puno toga što gledatelj filma ne vidi, a upravo to kaskaderi moraju naučiti dobro iskoristiti. Budući kaskaderi prolaze kroz niz različitih testova, ali i samostalno smišljaju koreografije i snimanja kako bi što bolje mogli uvidjeti svoje pogreške.

Terminologija i različiti stilovi borbe također su jedna od tema koje kaskaderi moraju naučiti. Zatim slijede treninzi pred ogledalom u kojima budući kaskader uvježbava različite vrste udaraca, padova i bacanja kako bi što bolje uvidio svoje greške i razvio pravilnu borilačku tehniku.

5.2 Kaskaderska vožnja

Kaskaderska vožnja jest posebna vrsta vožnje u kojoj je kaskader u stanju voziti na rubu gubitka kontrole, ali ipak sigurno i kontrolirano. Za taj se tip vožnje često koristi i naziv „Kontrolirani kaos“. Gotovo svaki akcijski film uključuje neku vrstu kaskaderskog posla; bilo da je u potpunosti uključena višestruka potjera automobila ili automobila koji klize na nekom specifičnom mjestu. Sve su to postupci koji izvode profesionalni kaskaderi.

Iako neke kaskaderske vratolomije izgledaju izvan kontrole, one su planirane, smišljene, realizirane i izvedene sa velikom dozom opreza. Pravovremenost može biti kritična i ako je jedan od vozača imalo brži, sporiji ili udaljeniji od svog položaja, snimanje može biti uništeno ili netko može biti ozlijeđen.

Postoje dvije vrste učenja kaskaderske vožnje. Prvo se odnosi na vještine kao što su znanje o mehanici automobila, pravilno rukovanje s volanom, žarišne točke koje se trebaju znati, načini kako koristiti periferni vid i osnovne manevre u vožnji kao što su slalom kroz čunjeve, klizanje pod 90° i 180° te okret za 180°.

Ovaj će tečaj nove kaskadere naučiti kako kontrolirati vozilo i poboljšati povjerenje u vlastite vozačke sposobnosti. Mnogi sati, dani, tjedni čak i mjeseci provedeni na vozačkom sjedalu nisu garancija uspjeha, nego tek mala šansa da ih se razmotri kao kaskaderske vozače.

Ovaj tečaj neće stvoriti pravog kaskaderskog vozača, ali će budućeg kaskadera naučiti osnovnim znanjima i vještinama kako bi jednoga dana to i postali.

5.2.1 Osnovni vozački tečaj

Osnovni vozački tečaj za kaskadere sadrži sljedeće kompetencije koje budući kaskader stječe:

- Razne teorijske informacije za dane treninga koji slijede
- Teorijska predavanja o osnovama automobila
- Predavanje o mehanici vozila
- Učenje hitnog ručnog i nožnog kočenje u slučaju opasnosti, pritisci i sile na gumama
- Poznavanje ABS sustava i razlike između vozila sa prednjim i sa stražnjim pogonom
- Rasprava o okretanju vozila, vrtnji, vožnje kroz cijevi
- Rasprava o potjeri i utrkama automobila

Polaznik će naučiti sve važne stvari o tehnici vožnje:

- Koordinacija očiju i ruku
- Položaj ruku na volanu
- Naučiti svrsishodnu kontrolu pokreta
- Težište i upotreba perifernog vida

Polaznici će raspravljati i na trkaćoj stazi uvježbavati sljedeće vještine:

- Slalom između čunjeva
- Vožnju unaprijed i unatrag
- Vožnju unaprijed i unatrag za 180°
- Vožnju unaprijed i unatrag za 180° između čunjeva
- Klizanje po 90° i klizanje pod 90° na parkirno mjesto

Tečaj završava natjecateljskom utrkom između raznih zapreka gdje pokazuju svoje nove naučene vještine i utrkuju se s vremenom, ali i međusobno. Tom utrkom završava

prvi dio usavršavanja za kaskaderskog vozača. Polaznici koji uspješno obave sve zadatke prelaze na napredni tečaj, a ako i njega uspješno završe dobivaju diplomu kaskaderskog vozača.

5.2.2 Napredni vozački tečaj

Ovaj će tečaj polaznicima također osigurati vježbu i usavršavanje raznih manevara koje su naučili na osnovnom tečaju. Svi vozači moraju nositi zaštitne kacige tijekom treninga jer se većina svih vozačkih manevara izvode pod velikom brzinom. I ovaj tečaj završava utrkom sa raznim zaprekama te određuje tko ga je uspješno završio¹¹.

Polaznici najprije teorijski prolaze kroz osnovni program tečaja, a zatim kreću na mnogo intenzivnije vožnje po raznim vrstama staza.

Na stazi izvode:

- Slalom naprijed/natrag s velikim brzinama
- Manevre s velikim brzinama s više vozila
- Potjere s dva do tri vozila
- “Driftanje” s velikim brzinama i okretima od 360°
- Praćenje jurećeg vozila koji snima
- Vremenski pravovremene skokove
- Izbjegavanje prometnih nesreća

Uspješno odrađena oba tečaja ne stvaraju profesionalnog kaskaderskog vozača. Da bi kandidat to zbilja postao potrebno je puno vremena provedenog vježbajući sve naučene vještine.

¹¹ Stunt Driving Training Course
<http://www.stunt-training.com/courses/stunt-driving.shtml>

5.3 Primjer karijere profesionalnog kaskadera

David Boushey rođen je 1942. godine u gradu Everett , Washington gdje je proveo prvih 15 godina . U dobi od 16 godina preselio se sa svojom obitelji u Seattle , gdje je i diplomirao na Sveučilištu Central Washington 1969. Nakon dvije godine rada kao računovođa odlučio je ispuniti svoj san da postane glumac. Boushey je otišao u Englesku, gdje je učio na prestižnom „East 15“ glumačkoj školi čiji je osnivač legendarni Joan Littlewood (filmovi: A Taste of Honey i Oh What a Lovely War) . Tu se je susreo sa majstorom borbe Ian McKay-om koji ga je uveo u umjetnosti pozornične borbe. Nakon dvije i pol godine rada na filmovima „Tri mušketira“ i „Četiri mušketira“ vratio se kući u Seattle.

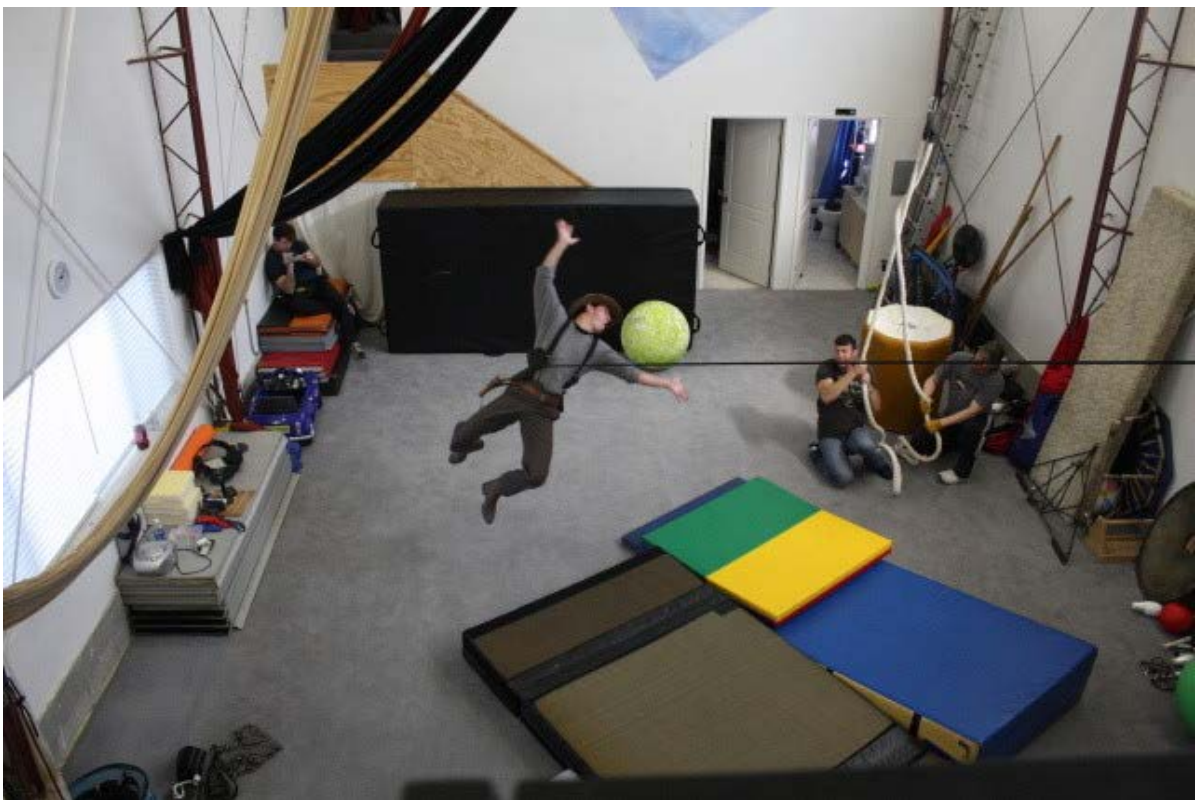
Osnivač je poznatih udruženja i društava kaskadera naziva *United Stuntman's Association* (Udruženje američkih kaskadera) i *Society of American Fight Directors* (Društvo američkih borilačkih režisera). Dobitnik je nagrade *Los Angeles Critics Award* za najbolju borilačku koreografiju 1981, 1985. i 1991. godine. Jedan je od četrnaest borilačkih majstora (Fight Mastera) Sjeverne Amerike. David Boushey ima iza sebe 35 godina rada kao koordinator kaskadera (stunt coordinator) i instruktor kaskadera (stunt instructor) te profesionalne karijere u Sjevernoj Americi i Europi.¹²

Koordinator kaskadera¹³ (Stunt coordinator), obično iskusan kaskader kojeg je unajmio filmski studio ili televizija, redatelj ili produkcijska tvrtka, a glavna mu je zadaća organizirati casting (kaskaderi epizodni glumci ili zamjene za glumce) za planiranje izvođenja akrobacija za film, televiziju ili program uživo pred publikom. U mnogim slučajevima koordinator izrađuje novčane proračune prema budžetu produkcije, izrađuje nacрте i koreografiju kaskaderskih sekvenci koja bi odgovarala filmskom skriptu i viziji režisera.

¹² Stunt Training Instructors | United Stuntmens Association - International Stunt School:

<http://www.stuntschool.com/school.htm>

¹³ Stunt coordinator. Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Stunt_coordinator - vlastiti prijevod

Slika 1 i 2. Ratchet: napeta sajla na ustavljačkom kotaču

Slika 3. Air Ram: Anthony Persad glumi izbačenog studenta sa fakuteta, T J Glen se pretvara da ga baca u zrak sa asistencijom kaskaderske opreme koja se zove "Air Ram".

Slika 4. Ratchet and Rigging

6. VAŽNOST TRENINGA ZA POBOLJŠANJE MOTORIČKIH SPOSOBNOSTI U KASKADERSTVU

Motoričke sposobnosti su, prema Zaciorskom (2002), oni aspekti intenziteta (jačina ili brzina) i ekstenziteta (trajanje ili broj ponavljanja) motoričke aktivnosti koji se mogu opisati jednakim parametarskim sustavom, izmjeriti i procijeniti identičnim skupom mjera i u kojima djeluju analogni fiziološki, biokemijski, morfološki i biomehanički mehanizmi.

Te sposobnosti značajno sudjeluju u realizaciji svih vrsta gibanja. U njihovoj osnovi leži učinkovitost organskih sustava čovjekova tijela, osobito živčano-mišićnog, koji je odgovoran za intenzitet, trajanje i strukturnu regulaciju kretanja. Motoričke sposobnosti omogućuju snažno, brzo, dugotrajno, precizno ili koordinirano izvođenje različitih motoričkih zadataka. Motorički, odnosno fizički potencijal sportaša predstavlja maksimalnu granicu fizičke, radne sposobnosti koju pojedinac postiže pod utjecajem nasljednih faktora i sustavnog treninga.

Istraživanja motoričkih sposobnosti potvrdila su kako je taj segment nemoguće opisati jednom ili nekolikim latentnim dimenzijama, već se, prema Meinelu (1977), radi o složenoj strukturi kvantitativnih (snaga, brzina, izdržljivost i gibljivost/fleksibilnost) i kvalitativnih (koordinacija, agilnost, ravnoteža i preciznost) motoričkih sposobnosti.

Na pitanje kade je najpovoljnije razdoblje, odnosno koja je dob sportaša najpogodnija za razvoj pojedine motoričke sposobnosti, može se odgovoriti na temelju podataka o senzitivnim fazama razvoja. One predstavljaju razdoblja u ljudskom životu tijekom kojih organizam intenzivnije nego u drugim razdobljima reagira na određene vanjske utjecaje uz odgovarajuće razvojne efekte.¹⁴

U kasnijim fazama moguća su mala poboljšanja motoričkih sposobnosti jer se kaskaderstvu posvećuje poslije dvadesete godine, primjenom dopunskih tehnologija treninga, među kojima je i teškoatletska tehnologija, odnosno trening jakosti, snage s vanjskim opterećenjem (rad s utezima).

¹⁴ Milanović, D. (2013). Teorija treninga – Kineziologija sporta. Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Kineziološki proces je svaki upravljani proces rada za koji je karakterističan stalni protok informacija između sustava koji upravlja i sustava kojim se upravlja. Kineziolog može upravljati procesom vježbanja, (odnosno određivati najoptimalnije sadržaje, volumene i modalitete rada, te obavljati stalnu kontrolu), ako je u svakoj fazi rada, od njezina inicijalnog do finalnog stanja, na neki objektivan način informiran o stanju subjekta. Ako se ne bi poštivao tako definiran odnos između upravljajućeg i upravljenog sustava, već neki tradicionalni sistem rada vjerojatnost pogreške, s nizom loših posljedica s konačnim efektima nekog tretmana za određeni subjekt drastično raste, dok se ta pogreška u prvom slučaju može izbjeći, odnosno minimizirati i svesti samo na namjernu pogrešku.

Kineziolog upravlja procesom vježbanja, određuje optimalne sadržaje, volumene i modalitete, te obavlja stalnu kontrolu.

Isto tako kineziolozi mogu postati vrhunski kaskaderi zbog širokog spektra motoričkih sposobnosti s kojima raspolažu, te nisu usmjereni samo na jednu aktivnost, nego na sve kineziološke aktivnosti što im daje veliku prednost u postajanju vrhunskog, svestranog i obrazovanog kaskadera. Jer sa svim predispozicijama, teorijskim i praktičnim znanjima, kineziolozima je to velika prednost u postizanju profesionalnog zvanja kaskader. Također kineziolozi prolaze kroz različite sportove kao što su hrvanje, judo i karate u kojima nauče tehnike zadavanja i primanja udaraca, načine padanja i bacanja, isto tako gimnastika u kojoj kineziolozi prolaze veliku količinu akrobatskih elemenata ali i svih ostalih sportova koji sa sobom donose velike količine uvježbavanja elemenata tehnike s kojima se automatski pridonosi razvoju koordinacije, agilnosti, snage, izdržljivosti , fleksibilnosti što u konačnici doprinosi podizanju razine sigurnosti u samom radu kao kaskader.

7. ZAKLJUČAK

Temeljem navedenog dolazi se do zaključka da kineziologija igra važnu ulogu u kaskaderstvu, ali ona može još puno toga pružiti u širenju obzira prema različitim zvanjima. Kao kineziolozi možemo doprinijeti razvoju ovog specifičnog, ali i nadasve zanimljivog zvanja. Svojim stručnim znanjem iz gimnastike, plivanja/ronjenja, borilačkih sportova, atletike i drugih srodnih sportova možemo pridonijeti razvoju i popularizacije ovog, široj publici i laicima „novog“ i nesvakidašnjeg zvanja. Svi opisani metodički postupci i tehnike daju prednost kineziolozima u osobnim nastojanjima da napreduju u kaskaderstvu i time razvijaju i usavršavaju trenažne procese te obogaćuju ovu kineziološku aktivnost. Kineziologija u kaskaderstvu može donijeti samo više znanja i mogućnosti za napredovanjem, ali i širenje vlastitih pogleda prema drugačijem načinu osiguravanja kineziološke profesionalne egzistencije te promociji kineziologije kao znanosti.

8. LITERATURA

1. Kumler, John M. (1933.). *The New Jack's Stunt Book No.4* Cincinnati, OH, U.S.A. Duttenhofer's Books
2. Meinel, K., & Schnabel, G (1977). *Bewegungslehre -Sportmotorik*, Berlin:Meyer und Meyer Verlag.
3. Milanović, D. (2013). *Teorija treninga. Kineziologija sporta*. Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
4. Mraković M. (1993.) *Osnove sistematske kineziologije. Priručnik za sportske trenere*. Fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu.
5. Stunt school, basic stunt skills.(2016.). S mreže preuzeto 1. srpnja 2016. s adrese: <http://actionacademy.tv/stunt-school/>
6. Stunt Driving Training Course.(2016.). S mreže preuzeto 23. srpnja 2016. s adrese: <http://www.stunt-training.com/courses/stunt-driving.shtml>
7. Stunt Fighting Training Course.(2016.). S mreže preuzeto 23. srpnja 2016. s adrese: <http://www.stunt-training.com/courses/fighting.shtml>
8. How to Become a Stunt Man or Stunt Woman. (2016.). S mreže preuzeto 20. kolovoza 2016. s adrese: http://www.associatedcontent.com/article/52125/how_to_become_a_stunt_man_or_stunt_pg2.html?cat=4
9. Stuntman Job Description. (2016.). S mreže preuzeto 30 kolovoza 2016. s adrese: http://www.ehow.com/facts_5762974_stuntman-job-description.html#ixzz1O7fqmybT
10. Kaskadersto u Hrvatskoj.(2016.). S mreže preuzeto 30. kolovoza 2016. s adrese <http://www.croatianstunt.org/>
11. Mission Statement. The United Stuntmen's Association: International Stunt School.(2016.). S mreže preuzeto 20. lipnja 2016. s adrese: <http://www.stuntschool.com/mission.htm>